

Promotie

Wie ooit nog het handboek *Financiële ontdekkingen, een trektocht door eeuwen en landen* wil schrijven, zal onder het hoofdstuk 'Internationalisering van het geld' of 'Globalisering van financiële markten' niet om de bakermat van het financieel kapitalisme in de wereld heen kunnen. De schrijver zal aandacht moeten besteden aan het financiële systeem in de Nederlandse Republiek dat met een beurs, de VOC en de Amsterdamse Wisselbank al vroeg in de zeventiende eeuw hoog scoorde op de *index of financial sophistication*, een financieel systeem dat bovendien goed functioneerde en

daardoor de economische groei van Amsterdam stimuleerde. De auteur van het handboek zal een beroep kunnen doen op het proefschrift *Geld in Amsterdam. Wisselbank en wisselkoersen, 1650–1725*, waarin de geldpolitiek van de Amsterdamse Wisselbank is beschreven. Dit onderzoek toont aan hoe deze bank allengs de paradox van het geldmarktbeleid oploste. Deze paradox bestaat eruit dat bestuurders die monetaire stabiliteit nastreven theoretische gezien evenwichtige marktverhoudingen wensden. Evenwichtige marktverhoudingen impliceren op hun beurt een elastische liquiditeitsvoorziening, terwijl diezelfde beleidsbepalers tegelijkertijd – uit oogpunt van wisselkoershandhaving – gehouden zijn aan een beperking van de geldvraag. Bij de Wisselbank was altijd voldoende geld beschikbaar. Dat ging hand in hand met wisselkoershandhaving en een onbeperkte geldvraag. Het onderzoek houdt het midden tussen monetaire economie en economische geschiedenis. Onderzoeksvragen en analytisch kader zijn aan de eerste discipline ontleend. De historie levert de verbrokkelde empirie. Op basis van steekproeven uit het bronnenmateriaal, zoals uit de 550 strekkende meter van het Wisselbankarchief, zijn datasets samengesteld.

De Wisselbank werd in 1609 door het stadsbestuur van Amsterdam opgericht als tegemoetkoming aan de veranderende behoeften van de markt die door de heersende monetaire chaos hoge transactiekosten ervoer. Met de ingreep trok het stadsbestuur beheer en organisatie van het internationale betalingsverkeer naar zich toe. Particuliere aanbieders werden verboden. Er kwamen betalingsvoorschriften, een verscherpt toezicht en een heldere opdracht: liquiditeitsgarantie, waardevastheid van de banktegoeden en het stroomlijnen van het betalingsverkeer. De data-analyse leert dat de Wisselbank eind zeventiende eeuw een girosysteem bestierde, een specifieke munt – de bankgulden – had geïntroduceerd en het pulserende hart was geworden van het internationale betalingsverkeer. Het girosysteem maakte een vereffening van wisselbetalingen en daarmee omvangrijke internationale verrekeningen mogelijk. De bankguldenkoers en de sterke greep van de bank op de valutamarkt

PIT DEHING

Buitenpromovendus en wetenschappelijk redacteur bij het Centraal Bureau voor de Statistiek

stelden de bank in staat de waarde en de omvang van haar eigen tegoeden te variëren. Dat laatste was de resultante van haar actieve openmarktpolitiek die bestond uit aan- en verkopen van bankgeld. Daarmee reguleerde ze zowel de koers van haar eigen bankgulden als de omvang en waarde van de metaalvoorraden. Het gevolg was een liquide Amsterdamse guldenmarkt. Omdat de bank een verdedigingslinie wist op te werpen tegen in- en extern waardeverlies van de banktegoeden, boezemde ze vertrouwen in. Ze versterkte bovendien haar positie met haar gecentraliseerde valutabeheer dat in de praktijk neerkwam op een goed georganiseerd cashmanage-

ment, dat het fundament was onder haar bedrijfsvoering. Ze troefde er concurrenten op de goud- en zilvermarkt mee af en verwierf zo een schier onaantastbare positie. Dat gold vooral na de introductie van een speciale valutaoptie. Die bood de mogelijkheid tot inkopen tegen een lage en verkopen tegen een hoge prijs. Feitelijk was het een ingebouwde stabilisator. De bank gold in financieel onzekere tijden ook als buffer voor de stedelijke schatkist, waarvan ze de stedelijke tekorten monetair financierde. Met omvangrijke, onderhandse kredieten hield ze ook de VOC financieel op de been.

De politiek van de bank in het verre verleden vertoont veel overeenkomsten met die van moderne centrale banken en de functie van de bankgulden lijkt sterk op die van moderne sleutelvaluta. Ook in het bewustzijn zijn er overeenkomsten met het heden: als geen ander beseften de Amsterdamse bestuurders dat een sterke onafhankelijke bank een wezenlijke waarborg is voor een stabiele munt. Evenals hun moderne tegenhangers tastten echter ook deze beleidsmakers zo nu en dan in het duister.

Er zijn ook verschillen. De Wisselbank had al een strikte scheiding aangebracht tussen betalingsverkeer en de meer risicovolle zakenactiviteiten. Feitelijk was de Wisselbank erg modern in haar toezicht, althans modern in die zin dat dit precies de structuur is die de enquêtecommissie en de overheid in 2012 aan het bankwezen wilden opleggen. Feitelijk waren met de Wisselbank enkele structurele risico's uit het financiële systeem weggewerkt. Tot slot nog één verschil: toen wist men wél raad met graaiende bankiers. In 1673 werd in Amsterdam een van de bankboekhouders onthoofd omdat hij, omgerekend naar maatstaven van nu, zo'n 800 miljoen euro had verduisterd. Verder komt in het proefschrift andere *human interest* zoals markt- en wisselkoersmanipulaties, financiële kartelvorming, bankroeten, beslagleggingen, kapitaalvlucht en een bankrun ruim aan bod.

LITERATUUR

Dehing, P. (2012) *Geld in Amsterdam. Wisselbank en wisselkoersen, 1650-1725*.

Hilversum: Uitgeverij Verloren.

De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.